

Uluslararası
Deniz Fenerleri
Sempozyumu

Şile Feneri'nin
150. Yılı
Kutlamaları
12-13 Haziran 2010

Derleyen
Hacer Ansal

STATUSHIPPING

Ufukta Bir Işık

Ufukta Bir Işık

Uluslararası Deniz Fenerleri Sempozyumu

Şile Feneri'nin 150. Yıl Kutlamaları

12-13 Haziran 2010

Derleyen

Hacer ANSAL

Işık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Bölüm Başkanı

 STATUSHIPPING

DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

FEVZİYE MEKTEPLERİ VAKFI IŞIK ÜNİVERSİTESİ / ŞİLE KAYMAKAMLIĞI / ŞİLE BELEDİYESİ / KIYI EMNİYETİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ / VİRA DERGİSİ / DENİZ KÜLTÜRÜ DERNEĞİ / ANTONİNA TURİZM

İÇİNDEKİLER

Önsöz / Prof.Dr. Ekrem Ekinci, FMV Işık Üniversitesi 7

BİRİNCİ GÜN 12 Haziran 2010, Cumartesi

Birinci Oturum

1. Karadeniz ve Boğazların Oluşumu / Prof.Dr. Naci Görür, İTÜ 9
2. Boğaz'ın Yüzleri: Oluşumun Nehri, Yıkımın Nehri / Dr. Steven Richmond, İTÜ 13
3. Deniz Kültürü / Hakkı Şen 19

İkinci Oturum

4. Şile'nin Doğal Bitkileri ve Önemli Bitki Alanları / Prof. Dr. Neriman Özhatay, İst Üniv. 29
5. Denizcilik Kültürünün Yaşatılması İçin Bir Model: Denizcilik Köyleri / Özkan Poyraz, Deniz Ulaştırma Gn. Md. 41
6. Şile'de Kumaş Geleneği - Şile Bezi / Prof. Dr. Şebnem Temir, Haliç Üniv. 45

Üçüncü Oturum

7. Ksenofon'un Anabasis'i: M.Ö. 401-399'da Anadolu'dan Geçiş / John Freely 55
8. Hatıralardaki Özlem: Şile'den Göç Eden Rum'ların Belleklerindeki İzler / Doç. Dr. Evangelia Şarlak 59
9. Mübadele ve Şile / Yrd. Doç. Dr. Gökçe Bayındır, Sorbonne Univ. 73

Dördüncü Oturum

10. Geçmişten Günümüze Tahlisiye Teşkilatı (Cankurtarma) ve Şile / Hüseyin Gani Aygün, Kıyı Emn Gn. Md.Yrd. 81
11. Osmanlı Döneminde Şile Feneri / Emel Soyer, İstanbul Üniv. 93

İKİNCİ GÜN 13 Haziran 2010, Pazar

Birinci Oturum

12. Türkiye'de Deniz Fenerlerinde Gelinek Nokta / Salih Orakçı, Kıyı Emniyeti Gn.Md 105
13. Dünyada ve Türkiye'de Deniz Fenerlerinin Tarihi ve Mitolojisi / Atilla Tuna, Sanat Tarihçisi 119
14. Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Fenerleri İşletmeciliği ve Bir Fener Ücreti Alacak Davası / Prof. Dr. Necmettin Akten, Yalova Üniv. 137

İkinci Oturum

15. Anadolu ve Rumeli Fenerleri / Ali Soysal 151
16. Küçükçekmece Gölü Antik Feneri ve Limanları / Yrd. Doç. Dr. Şengül Aydıngün, Kocaeli Üniv. 171
17. Kilikya'da Bir Liman Kenti: Kelenderis / Prof.Dr. Levent Zoroglu, Selçuk Üniv. 177

Üçüncü Oturum

18. Türkiye'de Yeni Bir Turizm Kavramı: Deniz Fenerleri Turizmi / Atilla Tuna 185
19. Deniz Feneri ve Hayallerim / Prof. Dr.Yücel Sayman 189

Dördüncü Oturum

20. Deniz Feneri İmgesinin Batı Resmindeki İzleri / Yrd. Doç.Dr. Gevher Gökçe Acar 193

KÜÇÜKÇEKMECE GÖLÜ ANTİK FENERİ VE LİMANLARI

Yrd. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN

Kocaeli Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

2007 yılından itibaren İstanbul İli, Avcılar, Küçükçekmece İlçelerinde Göl havzasında yürütülen arkeolojik yüzey araştırmaları sonucunda rastlanan arkeolojik kalıntılardan yola çıkılarak başlanılan kazı çalışmalarının ilk sezonu 2009 yılında gerçekleşmiştir. Kazı çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kurulu tarafından verilen izin doğrultusunda Başkanlığımızdaki uluslar arası bir heyetle yürütülmektedir. Kazı iznimizin sağlanmasında büyük destek ve yardımlarını gördüğümüz Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul Günay'a, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Sayın Orhan Düzgün'e (halen Ordu Valisi).

Araştırma ve Kazı çalışmalarımıza maddi ve manevi destek sağlayan Küçükçekmece Belediye Başkanı Sayın Aziz Yeniay'a ve Avcılar Belediyesi Başkanı Sayın Mustafa Değirmenciye çok teşekkür ederiz.

2007 yılında yapılan yüzey araştırması sırasında Küçükçekmece Gölü'nün kıyısında, ilk kez fark ettiğimiz taş sırası kalıntısının 2008 ve 2009 yıllarında karada ve su üzerindeki detaylı incelemeleri KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi Sualtı Görüntüleme ve Araştırmaları Merkezi Başkan Yardımcısı Hakan Önez başkanlığındaki sualtı arkeologu üyelerimiz tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaların kara kısmında incelemelerin ve ölçümlerin daha kolay alınabilmesi için Avcılar ve Küçükçekmece Belediyesi'nden ot temizliği yapılması talep edilmiş ve otlar biçirilerek jeolojik çalışmalara başlanılabilmektedir. Ot temizliği yapılan alanda çok miktarda yapı kalıntısı görülmüştür.

Gölün üzerinde Firuzköy Yarımadası olarak bilinen toprak parçasının kıyılarında ve içine doğru uzanan alanda yapılan araştırmalarda da 160-140 cm kalınlığında çok düzgün kesimli büyük taş blokların devam ettiği duvar sistemi ve mimari yapı kalıntularına rastlanılmıştır. Yapılan incelemeler biri güneyde büyük biri de kuzeyde küçük olmak üzere, iki limanlı bir yarım ada ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Büyük liman olarak adlandırdığımız yarımadanın güneyindeki uç kesimde düzgün taş sıraları arasındaki sıva harcı Helenistik-Roma dönemi izleri taşımaktadır. (Plan: 1).

FENER (?)

Çalışmalar sırasında zodyak ve tekneler eşliğinde "Side Scan Sonar" tarama çalışması yapılmış olup, bu taramalar sırasında göl içinde metal çapalar ve sicim olabilecek, veriler izlenmiştir. Tüm bu veriler Küçükçekmece Gölü üzerindeki yarımadadan başlayan ve gölün doğu-

suna uzanan ve bu güne kadar tespiti yapılmamış bir antik fenere sahip bir liman kalesi ve kentinin varlığını göstermiştir (Plan: 02). Söz konusu yapıların bulunduğu yarım ada ve çevresinin jeolojik yapısı nedeniyle bölgede tarihöncesi çağlara ait bir değil, birkaç limanın da bulunması olasıdır. Küçükçekmece Gölü'nün geçmişte deniz bağlantılı açık bir koy olduğu jeolojik olarak belirgindir. Bu nedenle söz konusu koy, bin yıllar boyunca doğal liman olarak kullanılmış olmalıdır.

Kıyıdan göl içine uzanan bir mendirek ve göl içinde deniz feneri olabileceği sanılan mermer blokların varlığı sonar cihazı verileri yanında su yüzeyinden de takip edilebilmiştir. Fener olabilecek yapının kalıntıları göl içinde belirgin bir seviyededir.

BÜYÜK LİMAN

Büyük liman alanı olarak adlandırılan alanda kazıya ve jeofizik çalışmalara kolaylık sağlaması amacıyla, belediye ekiplerine temizlettirilmiştir. Özellikle bitki örtüsünün temizlenmesi ile yüzeyde bulunan yapı ve limana ait kalıntıların izlenmesini kolaylaştırmıştır.

Büyük limandaki kazı çalışmaları limanın hemen göl ile bağlantı noktasında yapılmıştır. Kazı çalışmalarında yaklaşık 1 x 3 metre boyutlarında bir sondaj açılmıştır. Bu açmada 50 cm derinlikte daha önce jeofizik çalışmalarıyla tespit edilen duvar kalıntısına ulaşılmıştır.

Büyük Liman ve çevresinde düzgün kesme taş ve moloz taşlarla yapılmış liman duvarları kalıntıları ve limanın hemen arka tarafında Osmanlı dönemi çiftliğine ait havuz kalıntıları altında sarnıç yapısı bulunmaktadır. Sarnıçtan denize doğru bir kanalın varlığı 1 x 2 metrelik sondaj kazısı sırasında tespit edilmiştir. Heyette bulunan Prof. Dr. Volker Heyd başkanlığındaki Bristol Üniversitesi ekibi tarafından alanda yürütülen jeofizik çalışmaları sırasında da bu kanal tespit edilmiştir. Aynı ekip sarnıç yapısındaki ahşap kalıntılar üzerinde de dendrokronolojik çalışmalar yapmıştır. Söz konusu alanın yarımada şeklinde göle doğru uzaması ve göle uzanan uç noktasında düzgün kesme taşlardan yapılmış duvar kalıntıları olması nedeniyle buranın büyük bir antik bir liman ve liman açıklarında bir antik fener kalıntısı üzerinde olduğu sanılmaktadır.

KÜÇÜK LİMAN

Büyük antik limandan yaklaşık 2,5 km kadar kuzey doğuda yer alan arazide tespit edilen mimari arkeolojik kalıntılar ekibin dikkatini çekmiştir. Belediye ekiplerince yüzeyde bulunan ot ve çeşitli bitkilerin temizlenmesiyle bu alanda, dinsel ve yerleşim yapılarının varlığı fark edilmiştir. Bu alanın asıl kent yerleşim alanı olduğu sanılmaktadır.

Antik Bathonea kentinin asıl yerleşim alanı olduğu sanılan ve Osmanlı döneminden kalma çiftlik evlerinin kalıntılarının yoğunlaştığı bu gölgenin göl kıyısında da iki iskeleli küçük bir liman varlığı tespit edilmiştir. Bu iskelelerden güneyde sağ taraftakinin açılması kararlaştırılmış ve kazı ekibi bir metre kadar derinliğe inerek iskelenin 3 x 10 metresini ortaya çıkarılmıştır. Bir metre derinliğe inilen açmada düzgün kesme taş ve moloz taşlarla yapılmış iskelenin metal kenet izleri mevcuttur. Kenet izlerinden erken Roma dönemine tarihlenebilen iskele, kentin denize açılan önemli bir kapısıdır. Diğer yandan soldaki kuzey yöndeki ikinci taş iskelenin izlenmesini kolaylaştırmak amacıyla belediye ekiplerince bitki temizliğine de bir yandan devam

ettirilmiştir. Her iki iskelenin arasında 100 metre açıklık bulunmaktadır. Küçük liman olarak adlandırdığımız liman kalıntılarının doğusu ve batısında göl kenarında duvar sıralarının birkaç üst üste taş sırası şeklinde uzun sıralar halinde devam ettiği, görülmüştür. Uzmanları tarafından klasik çağa tarihlenen duvarı oluşturan taş sıraları arasında zaman zaman devşirme malzemeler fak edilmiştir. MÖ 1.-2. yüzyıla ait korint sütun başlığı ve sütun parçası, sütun tablaları ve düzgün bir şekilde açılmış delikli büyük taş bloklara da rastlamak mümkündür. Duvar sıralarının devamı sırasında zaman zaman kare ya da dikdörtgen planlı büyük taş yapı bloklarından oluşan kalıntıların, kıyıda liman duvarlarına bitişik olarak inşa edilen oda biçimli yapıların varlığı anlaşılmıştır. Söz konusu küçük liman ve çevresinde yer alan duvar izleri ve yapılar üzerinde ekip tarafından ölçüm ve çizim çalışmaları yapılmıştır.

Küçük limanda iskele çevresinde yapılan kazı çalışmalarında Roma Bizans dönemlerine ait çok sayıda seramik parçaları, yüzeyden yaklaşık 50 cm derinliğinde iki adet Osmanlı sikkesi ile kaya üzerine oyma teknikle yapılmış çarkifelek bezemesi görülmüştür. Ayrıca çok sayıda metal çivi ele geçmiştir. Bu alanın bir dönem tekne inşaat ya da onarımı için kullanılmış olduğu sanılmaktadır. Bu çalışmalar gelecek yıllarda da devam edecektir

ANTİK YOL

Antik limanın kuzey doğusunda geniş bir alana yayılmış olan kalıntılar arasında devam eden antik yol izleri yarıma andın ucunda konumlanmış antik liman ile kentin bağlantısını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, bu yolun kuzeyde antikçağın en önemli Roma- Konstantinopolis (Avrupa-Asya) bağlantı yolu Via Egnatia ile birleştiği anlaşılmaktadır.

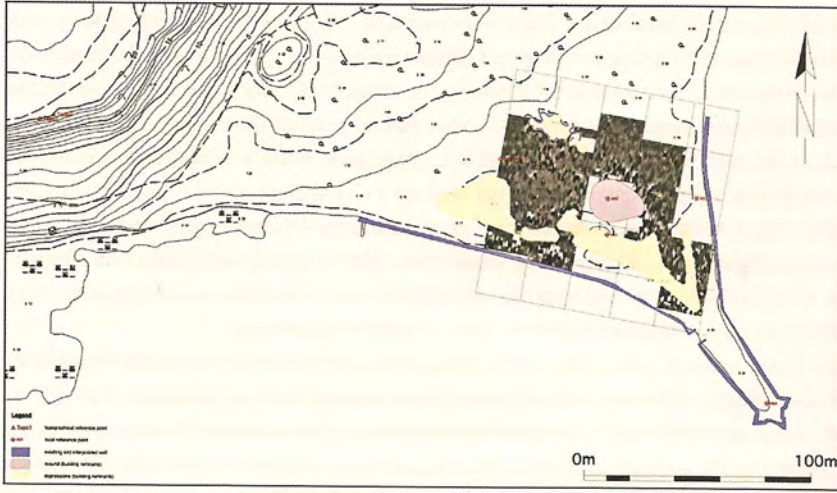
Kazı yapılan antik Roma yolu çevresinde açma açılmayıp daha çok yolun dokusunun ortaya çıkarılması çalışmaları yapılmıştır. Taş döşeli ve kısmen toprak altında kalan yolun üzeri derin olmayacak şekilde kazılarak ortaya çıkarılmıştır. Antik yolun yaklaşık 6 metre eninde ve 10 metre uzunluğundaki bir alanında çalışılmıştır. Yolun kuzeyde birkaç kilometre uzadığı ve sonra sola dönerek tek gözlü bir Roma çağı köprüsü ile Eskinoz Nehri üzerinden geçtiği de tespit edilmiştir.

Bölgedeki limanları, 6 metrelik iyi döşenmiş yolu ve köprüsü ile antik çağın önemli bir ticaret ve belki de koloni merkezi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Harita:

Küçükçekmece Göl Havzası Çalışma Alanları

Doğu Akdeniz Üniversitesi tarafından hazırlanan Büyük Liman planı ve Bristol Üniversitesi jeofizik sonuçları

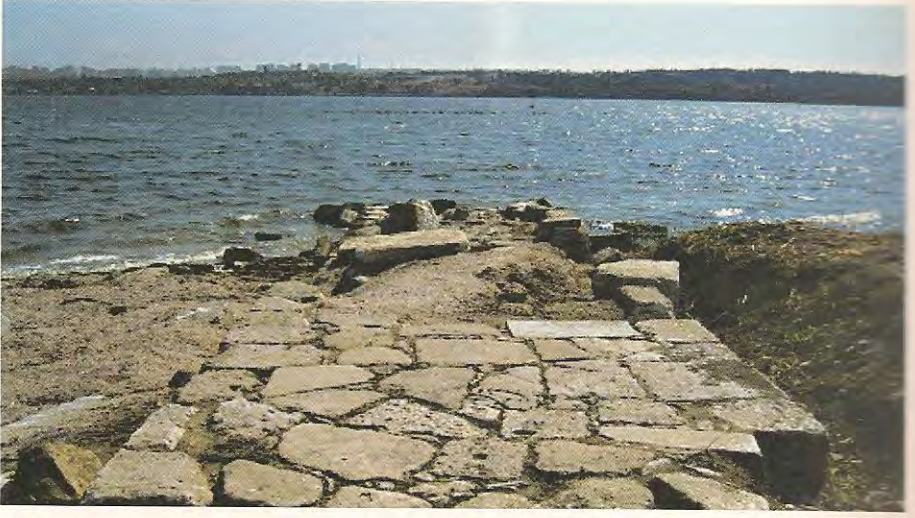
Doğu Akdeniz Üniversitesi tarafından keşfedilen antik fener (?) yapısının göl içinde izlenen planları.

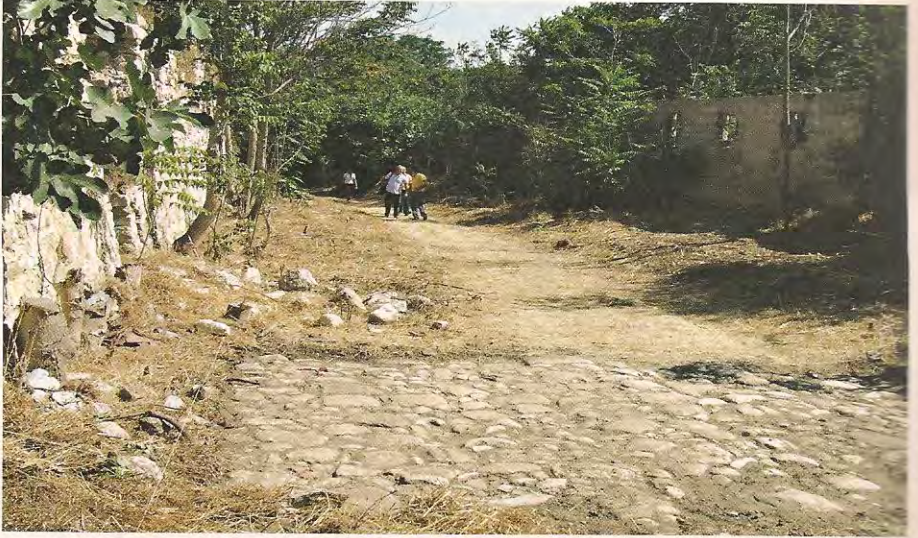
Doğu Akdeniz Üniversitesi tarafından keşfedilen antik fener (?) yapısının göl içinde izlenen fotoğrafları.

Büyük Liman Kalıntıları

Küçük Liman Antik İskele Yapısı

Antik Yol

9 789756 494011
ISBN 978-975-6494-01-1

İşık Üniversitesi, hem bir eğitim kurumu hem de bir komşu olarak Şile ve halkına karşı duyduğu sorumlulukla, ilçenin kültürel, iktisadi ve sosyal problemlerin çözümünde bir paydaş olarak yer almayı ve bu amaçla da yerel resmi kurumlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte ekonomik, sosyal, kültürel gelişime katkıda bulunmayı hedefliyor. Hâla denizcilere yol gösteren ve fiziki özellikleriyle ülkemiz sınırlarının ötesinde de değer verilen Şile Feneri ise ilçenin en önemli simgesi. Şile'nin değerinin daha iyi kavranması için Şile Deniz Fenerinin 150. yılı kutlamaları çerçevesinde bir "Uluslararası Deniz Fenerleri Sempozyumu" düzenleyerek bu kutlamalara bilimsel bir katkı sağlamak istedik. Sempozyumda Şile ve bölgesi çok değişik boyutları ile ele alınıyor, coğrafyası, tarihi, doğası, kumaş geleneği, turizmi, kültürü sunulan bildirimlerle irdeleniyor. Ancak sempozyumun bir diğer önemli bilimsel katkısı da, sempozyumun ikinci günü fenerleri ile ilgili konuları değişik açılardan sunan bildirimleri takiben yapılan çalışma atölyesinde, Türkiye'de bir ulusal deniz fenerleri müzesinin kurulabilmesi için gerekli bilgi ve tasarımın alt yapısının oluşturulması.

STATUS SHIPPING